

פנינים מאירים

הארות ופנינים ממשנת רבותינו - על הדף היומי

גליון 15

פרשת שמני תז"מ

שבת ל"ז - נ'

סבל של אדם גדול עלול להחריב את העולם

והוכיח מהגמרא בתענית שכאשר ר' יהודה ראה אנשים מתגודדים סביב כלי עם תמרים, הבין שיש בצורת, וביקש ממשמשו שיריד לו את נעלו, כדי להתפלל, והגיע מטר.

וכשרצה להוריד את הנעל השניה, בא אליהו ואמר אם תוריד אותה - ה' יחריב את העולם!

והסביר **היעב"ץ** שהכוונה היא, שהחשש היה שמא ר' יהודה אשר לא ניסה כף רגלו הצג על הארץ יצטנן ויסבול, כמו שמצינו כאן בגמרא שר' יהודה היתה לו רגישות מיוחדת.

והיוצא מהגמרא שם - שאפילו שר' יהודה רצה לסבול לתועלת כלל ישראל, שירדו יותר גשמים, אליהו הנביא מנע ממנו את זאת, כי הסבל שלו עלול לגרום לחורבן העולם.

א"כ בנידון הזה - ראוי למנוע מיגברא רבא מלהקל בבריאותו, גם כשהוא לטובת הכלל.

אמר ליה הא רב יהודה משהו ליה - ואכיל, א"ל בר מיניה דרב יהודה, דכיון דמסוכן הוא אפילו בשבת נמי שרי למעבד ליה. [ל"ז:]

מסופר על הגאון **רבי שלמה זלמן אוירבאך** זצוק"ל שהיה מאושפז בבית חולים ערב פרוץ מלחמת יום הכיפורים, כאשר שמע שבאים פצועים רבים משדה הקרב, פנה לרופאים וביקש לפנות את מיטתו לטובתם, ואמר - הם זקוקים למיטה יותר ממני!

הגאון **רבי יצחק זילברשטיין** שליט"א דן האם אכן על הרופאים היה להישמע לבקשתו האצילית ולהעניק לו יתעודת שיחורור' על אף הקושי והסבל שעלול להיות לו?

בתורה לכל סיפור חייב להיות מסר

אבל הגמרא הביאה כאן את המעשה, וההלכה הנלמדת ממנו, כדי ללמד אותנו שהיה ברור שלא מספרים סיפורים 'סתם'.

אם רב חמא בר חנינא מספר עובדא שהיתה עם רבו, בודאי שלא בא לשתף אותנו בחוויית האכילה שלהם... אא"כ יש בהם מסר או הלכה ללמוד ממנו.

[א"י]: הנה התפרסם על **מרן הגר"נ קרליץ** זצוק"ל שלא אכל ברעבתנותא מהגיעו לגיל מצוות - וא"כ ק"ו שהם לא אכלו בימי החול רק מתוך הנאת האכילה... אלא למדנו שהביצים השתבחו בבישול, ולא היה להם חשש אכילה גסה].

מכלל דביצים מצומקות מצטמקות ויפה להן נינהו? אין! דאמר רב חמא בר חנינא פעם אחת נתארחתי אני ורבי למקום אחד, והביאו לפנינו ביצים מצומקות כעוזרדין, ואכלנו מהן הרבה. [לח.]

מנין שאכלו כי הביצים יותר משובחת כשהם מצומקות - אולי אכלו הרבה בגלל שהיו רעבים - וכשרעבים הכל ערב? מתרץ **מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל** שבאמת היה ניתן לבשל ביצים ולצמק אותם - ולבדוק אם הם משובחות יותר מבתחילה כדי לדעת שזה מוגדר כמצטמק ויפה לו.

חיבת הארץ של ר' יהודה

"אמר ליה רב חסדא לרב יצחק: האי משחא דאפרסמון - מאי מברכין עלויה? א"ל הכי אמר רב יהודה 'בורא שמן ארצנו', א"ל בר מיניה דר' יהודה **דחביבא ליה ארץ ישראל**, לכולי עלמא מאי? א"ל הכי אמר רבי יוחנן 'בורא שמן ערבי'."

מבואר שחביבות ארץ ישראל אצל ר' יהודה היתה חריגה, עד שלא ניתן להביא ממנו ראיה לדיני הברכות, ובהכרח שהתנגדותו היתה טהורה על בסיס הלכתי, ולא נגזרה מתוך או שיקולים רגשיים אחרים...

ר' זירא הוה קא משתמיט מדרב יהודה, דבעי למיסק לארעא דישראל, דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה, שנאמר בבלה יובאו ושמה יהיו. [מ"א.]

הגאון **רבי יצחק פנחס גולדווסר** שליט"א אומר שכדי לסתום את פיהם של המלעזים על ר' יהודה בשל התנגדותו לעליה לאר"י, כדאי שיראו את דברי הגמרא בברכות שדנה על ברכתו של שמן אפרסמון:

על מה הקפיד רבא?

מעתה ניתן להבין שר' אויא רצה להדגיש בפניו של רבא שהוא אינו סובר כמותו לגבי חרסים, ולכן אינו יכול לנקות את רגליו, ורבא הקפיד - לא על הטינוף, אלא על הפסק שאוסר חרסים, כמו שהקפיד על אלו שגערו על השמש שלו.

ורבא גם ניסה 'לצער' אתו ע"י הוכחות, ולגרום לו להודות שחרסים הללו מותרים, כמבואר בהמשך הגמרא.

ראוי להביא כאן את דבריו של הגאון **רבי יעקב קראנץ** זצוק"ל '**המגייד מדובנא**', שיש כאן מקום ללמוד מחז"ל הקדושים, שכל עיקר נשמת חייהם היתה רק התורה.

עד שגם אם היה למשהו הקפדה על משהו - לא עלה על דעתו רעיון איך ניתן לצער, אלא רק בדברי תורה...

כמו שמצינו עם רבא ור' אויא, ועוד מקומות, וכולם לא נאמרו ונשנו כי אם להורות לפנינו דרכי אהבת ה' יתברך והתשוקה אל מצות ה' ותורתו הקדושה, עד שלא יהיה מנוח בלב אומתנו לכך רגלי אהבת זולתם.

רב אויא איקלע לבי רבא, הוה מאיסן בי כרעיה בטינא, אתיבי אפריא קמיה דרבא, איקפד רבא, בעא לצעוריה - א"ל מ"ט רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו שרגא דנפטא נמי שרי לטלטוליה? וכו'. [מו.]

כל הסיפור הזה שרב אויא לא נזהר מלטנף את מיטתו של רבא, והקפדתו של רבא עד שרצה לצערו - טעון הסבר שהרי מדובר כאן בגדולי עולם?

הגאון **רבי יחזקאל אברהמסקי** זצוק"ל מסביר שהנושא היה 'דין מוקצה - בחרסים וצרורות', שנחלקו בו לקמן [קכ"ד]: שרבא התיר לקנח בו כיוון שהוא ראוי לכסות בו כלים. ומסופר שם בגמרא שכאשר התלכלכו נעליו של רבא ברה"ר, השמש שלו נטל חרס בידו לנקותם, היו שרצו למונע אותו, ורבא גער בהם שלא די שאינם יודעים את ההלכה - הם גם רוצים להנחיל את אי ידיעתם לאחרים...

איך חמי טבריה מתחממים בשבת מהגהנום?

ומסביר את מאמר חז"ל: רשעים מעמיקים להם גיהנם - המשמעות היא שהם בעצמם מעמיקים לעצמם את הגיהנם, ומרחיבין אותו ומבעירין אותו בחטאיהם. רק שאינו מרגיש עדיין עד אחר פטירתו - שאז שנלכד ברשת אשר הכין, שהם כחות הטומאה והמזיקין שנבראו ממעשיו. ומביא שבזוהר מסופר שכאשר תפסו אנשי כנה"ג את היצה"ר ורצו לשוחטו, נכבה הגיהנם מעצמו. [א"ה - אולי אפ"ל שבשבת הגיהנום רותח אך לא נידונים בו, וצ"ע].

והכי קאמרי ליה רבנן לר' יוסי הא מעשה דאנשי טבריה דתולדות חמה הוא ואסרי להו רבנן אמר להו הוא תולדות אור הוא דחלפי אפיתחא דגיהנם. [ל"ט].

מרון הגראי"ל שטינמן זצוק"ל מקשה אם חמי טבריה מתחממים מהגיהנם - איך הם חמים בשבת, הרי אפילו הגויים לא נידונים בו בשבת? וראה **בנפש החיים** [ש"א פ"ב] שכתב ש"עונש הגיהנם ענינו גם כן שהחטא עצמו הוא עונשו".

כנסת ישראל נמשלה ליונה

גיטין שמלאכה פוסלת, חוץ מן היונה מפני שמוצצת, ובאלו הנותרים לא נעשה מלאכה, עכ"ל. משמעות הדברים היא - ששאר העופות מנסים להגביה וליטול יותר מכדי צרכם, ונמצאים שותים את הרוב, מה שאין כן היונה מסתפקת בחלקה, ואינה שואפת ליותר ממה שבידה, על כן מה שהיא מוצצת זה הכל.

זהו החילוק בין אומות העולם הנמשכות אחר עשו [שאמר יש לי רב - ולא הסתפק במה שיש לו] לבין כנסת ישראל הנולדת מיעקב, כנסת ישראל שנמשלה ליונה מוצצת היא מתוך ידיעת האמת של חנני אלקים וכי יש לי כל.

ומאי שנא כנפי יונה משאר עופות? משום דאמתיל כנסת ישראל ליונה שנאמר: כנפי יונה נחפה בכסף וגו', מה יונה כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצות מגינות עליהן. [מ"ט].

הגאון **רבי יצחק פנחס גולדווסר** שליט"א מביא רמז נאה להשוואה בין כלל ישראל ליונה - עפ"י הגמרא בחולין שכל עופות פוסלין מי חטאת חוץ מן היונה מפני שמוצצת. ופרש"י פוסלין מי חטא - אם שתו מהן, מפני שאין מוצצין אלא מגביהין פיהם לאחר שקולטות את המים, והמים נופלים מפייהם, והרי הם כמי שנעשית בהם מלאכה, דקיי"ל במסכת

סוד הקסם של 'פני האדם'!

לכאורה היה ניתן לחשוב שגדלות האדם היא לזכור את הבורא בזמן אכילה, או בשאר הנאות גשמיות, אך ר' נפתלי לא אמר כן, מתוך הבנה כי הדבר המענין והמקסים ביותר בעולם - הם פנים של אדם! פני אדם מעוררות בנו התפעלות ואנו הולכים שבי אחריהם.

האדם הוא נזר הבריאה, ועל פניו משתקפת המלכותיות של ה', לכן אין דבר בעולם שתופס את תשומת הלב ומרטיט כמו פנים של אדם, זה כולל פנים של כל אדם, אך בדמות צדיק אנו חשים השתקפות רבה יותר של צלם אלוקים, וזה הוא שבחו של ר' ישראל מסלנט, שגם כשידבר עם אנשים שופעי צלם אלוקים לא שחך מהבורא.

כי הא דתניא - רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו משום שנאמר כל פעל ה' למענהו. [נ:]

יש להבין מדוע עלינו לרוחץ ולכבד כל כך את הפנים - הלא הם חלק מהגוף הגשמי?

אומר הגאון **רבי אביגדור מילר** זצוק"ל שביפנים של אדם טבוע קסם מיוחד - ומה הוא? "כי בצלם אלוקים עשה את האדם!" האלוקים יצר את האדם בדמותו, הפנים שלנו הינם כמטבע עליו חקוק מראה אלוקים, למרות שאין רואים זאת. זהו סוד הקסם בפני האדם - שמכוחו אנו שוקעים אנו לעיתים בשיחת רעים הגם שאין שעתנו פנויה לכך, עד שאנו מהנהנים בהסכמה לבן שיחנו הגם שאין דעתנו כדעתו.

[ואכן בדרך כלל כששני בני אדם משוחחים - חוץ משני אנשים שיש מחלוקת ביניהם - האחד משתדל להסכים לדברי השני, ומשתדל למצוא חן בעיני איש שיחו, ובפרט כשאדם מדבר לפני אדם חשוב, הוא כבר מכור לו ומוכן לוותר על עקרונותיו, הוא נמס לפני מציאותו של אותו בר שיח רב מעלה].

לכן אומרת הברייתא ירוחץ אדם פניו בכל יום לכבוד קונו מצוה היא לרוחץ פנים בכל יום כדי לכבד את צורת האלוקים המשתקפת בפנינו, וממשיל זאת למלך שנתן צלם עצמו לבני מדינתו, וסר לבקר את בני המדינה כיצד שמרו על דמות דיוקנו, האם העלתה אבק? קורי עכביש מכסים אותה? או שהם מכבדים את המלך כל כך עד שמקפידים הם על נקיון צלמו, וזה המודד עד כמה מעריכים האנשים את מלכם.

ומוכיח את היסוד הזה מכך שכאשר הגאון **רבי נפתלי אמסטורדס** זצוק"ל רצה לשבח את מורו ורבו הגאון **רבי ישראל סלנטר** זצוק"ל מהו המראה המרשים ביותר בעולם שמצא בו?

שלא הסיח דעתו מעבודת הבורא אף בעת דיבורו עם הבריות - כי רבי נפתלי חשב שזו גולת הכותרת בשבח רבו - שאף בעת ששוחח עם אחרים זכר את ה'!

קדושת הלשון

לשון הקודש [מ:]

מרון **הגראי"ל שטינמן** זצוק"ל היה רגיל להביא את דברי הבנין יהושע [על אבות דרבי נתן פרק ל"ז] וז"ל: כאשר נאמר בשם הרמב"ם, אם לא נדבר בתינוק הנוול שבעה שנים שום דיבור, כאשר יגדל ידבר מאליו לשון הקודש, שהתולדה הוא מבטן.

וכבר היה מעשה באחד המלכים [כמדומה בארץ דנמרק] שניסה דבר זה, שלקח תינוק מיד כשנולד וסגר אותו עד גיל שבע - במקום שלא שמע שום דיבור, רק נתנו לו לאכול וכדי חייו, וכשיצא דיבר מאליו בלשון הקודש.

ההסבר הוא שהעולם נברא בלשון הקודש, והיא השפה בעצם של הבריאה, אלא שבדור ההפלגה נענשו להתחלק לשבעים לשונות כדי שלא יבינו איש שפת רעהו, אבל הדיבור בעצם הוא לשון הקודש.

סיפר **מרון הגראי"ל שטינמן** זצוק"ל שבשבת נהג הגאון **רבי חיים מוולאזין** זצוק"ל לדבר רק לשון הקודש.

והסביר שהלשון הוא איבר שמאוד קל להשתמש בו, ואפילו אדם כ"כ גדול כמוהר"ח מוולאזין היה צריך לטכס עצות איך להזהר על לשונו - ולכן קיבל ע"ע לדבר רק בלשון הקודש.

וק"ו אנחנו כמה עלינו להיזהר ולטכס עצות בנפשנו, הא"ך לגדור את עצמנו, שלא נכשל חלילה בדיבורים אסורים.

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל

ניתן לפנות: peninim88@gmail.com

הפניינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים